1. Nuotykių knygų įtraukimas į pamokas

Pagalbinė pedagoginė medžiaga

Tikslas / Mokymosi tikslai

Ši pedagoginė medžiaga skirta padėti pedagogams, mokytojams ir jaunimo darbuotojams veiksmingai integruoti nuotykių knygas į mokymosi procesus tiek formaliojo, tiek neformaliojo švietimo aplinkose. Ji suteikia struktūrizuotą sistemą, leidžiančią įgyvendinti nuotykių pagrįstą, į kompetencijas orientuotą mokymąsi, grindžiamą mokinio poreikiais ir dalyvavimu.

Medžiaga sukurta siekiant prisidėti prie pagrindinių kompetencijų, įskaitant kritinį mąstymą, bendradarbiavimą, etinį mąstymą ir refleksyvų mokymąsi, ugdymo, kartu stiprinant ryšį tarp pasakojimo patirčių ir realaus pasaulio iššūkių, ypač tvarumo ir aktyvaus pilietiškumo srityse. Ji taip pat siūlo praktines gaires, kaip tai įgyvendinti įvairiuose mokymosi proceso etapuose – nuo pradinio įsitraukimo iki refleksijos ir vertinimo.

Be to, ši medžiaga padeda pedagogams pasirinkti ir pritaikyti tinkamus bei įtraukiuosius mokymosi išteklius, užtikrinant prieinamumą ir aktualumą įvairioms besimokančiųjų grupėms. Galiausiai ji siekia palengvinti mokymosi žinių perkėlimą į realaus gyvenimo kontekstą, suteikiant besimokantiesiems galimybę taikyti savo žinias, priimti pagrįstus sprendimus ir imtis atsakingų veiksmų.

Tikslinės grupės

Ši pagalbinė medžiaga skirta:

- Jaunimo darbuotojams ir moderatoriams neformaliojo švietimo aplinkoje
- Mokytojams, dirbantiems su 16–26 metų jaunuoliais
- Formaliojo švietimo pedagogams ir mokytojams

Įvadas

Šis dokumentas yra „Pagalbinės pedagoginės medžiagos“ dalis ir pateikia išsamias pedagogines gaires pedagogams bei jaunimo darbuotojams, kaip integruoti nuotykių knygas į švietimo ir jaunimo darbo kontekstą. Jis prisideda prie platesnių „Green Saga“ projekto tikslų, skatindamas tvarumo ugdymą, kritinį mąstymą ir aktyvų pilietiškumą per pasakojimais pagrįstą mokymąsi.

Nuotykių pagrįstas mokymasis yra galingas pedagoginis metodas, jungiantis emocinį įsitraukimą su pažintiniu vystymusi. Per pasakojimus mokiniai susiduria su veikėjais, kurie susiduria su sudėtingais iššūkiais, etinėmis dilemomis ir realiomis pasekmėmis. Tai leidžia abstrakčioms sąvokoms – tokioms kaip klimato kaita, tvarumas ir socialinė atsakomybė – tapti apčiuopiamomis ir prasmingomis.

Įsitraukdami į pasakojimus, besimokantieji ne tik pasyviai priima informaciją, bet ir aktyviai ją interpretuoja, analizuoja bei apmąsto. Šis procesas skatina gilesnį mokymąsi ir ugdo pagrindines kompetencijas, tokias kaip empatija, problemų sprendimas ir sisteminis mąstymas. Šis metodas yra ypač veiksmingas nagrinėjant tvarumo temas, kurios dažnai reikalauja tarpusavyje susijusių sistemų supratimo ir pagrįstų sprendimų priėmimo esant neapibrėžtumui.

Ši pagalbinė pedagoginė medžiaga skirta būtent **geriausios praktikos pavyzdžiams, kaip integruoti nuotykių knygas į mokymosi procesus**, apibendrinti, o **1–3 prieduose** pateikiama keletas pavyzdžių iš įvairių šalių. Ją papildo dar dvi medžiagos, skirtos jaunimo darbuotojams, mokytojams ir instruktoriams:

- Įrankiai prisitaikymui prie skirtingų švietimo aplinkų
- Kaip padaryti medžiagą prieinamą besimokantiesiems, turintiems specifinių mokymosi sunkumų (SLD).

1 skyrius: Pedagoginiai pagrindai

Čia pateikta metodika apima tris vienas kitą papildančius požiūrius: **patirtinį mokymąsi, tyrinėjimu grindžiamą mokymąsi ir naratyvinę pedagogiką**. Šis derinys remia holistinį, į kompetencijas orientuotą švietimą, kuris peržengia žinių perdavimo ribas, įtraukdamas besimokančiuosius kognityviai, emociškai ir socialiai.

Toks požiūris yra ypač veiksmingas sprendžiant **tvarumo ir socialinius iššūkius**, kurie reikalauja, kad besimokantieji susidorotų su sudėtingomis situacijomis, atsižvelgtų į įvairias perspektyvas ir priimtų pagrįstus sprendimus. Skirtingai nuo tradicinių metodų, kuriuose pirmenybė teikiama atminties lavinimui, ši metodika besimokančiuosius iškelia į centrą, skatindama aktyvų dalyvavimą, refleksiją ir pritaikymą realiame gyvenime.

Mokymasis yra veiksmingiausias, kai jame susiejamas **mąstymas, jausmai ir socialinė sąveika**. Nuotykių knygos veikia kaip katalizatoriai, siūlydamos pasakojimais pagrįstus kontekstus, kuriuose besimokantieji gali tyrinėti dilemas, išbandyti idėjas ir apmąstyti pasekmes struktūruotoje ir saugioje aplinkoje. Vadovaujant moderatoriui, šios patirtys padeda ugdyti pagrindines kompetencijas, tokias kaip **sisteminis mąstymas, etinis mąstymas, bendradarbiavimas ir iniciatyvumas**.

Šis integruotas požiūris skatina:

- Mokinio poreikiais grindžiamą įsitraukimą
- Refleksiją ir dialogą, siekiant gilesnio supratimo
- Perkeliamus įgūdžius ir požiūrį
- Ryšius tarp mokymosi ir realaus gyvenimo iššūkių

Jis atitinka kompetencijų sistemas, pavyzdžiui, „**GreenComp**“, skatindamas ne tik žinias, bet ir atsakomybę, kritinį mąstymą bei gebėjimą veikti sudėtingose ir besikeičiančiose aplinkose.

1. Nuotykių knygų atranka ir naudojimas

Šios metodikos veiksmingumas priklauso nuo **kruopščios medžiagos atrankos**. Nuotykių knygos nėra neutralios; jų temos, struktūra ir sudėtingumas tiesiogiai daro įtaką mokymosi rezultatams.

Tyrimai rodo, kad **įtraukiantys ir aktualūs tekstai** gerina supratimą, motyvaciją ir gebėjimą taikyti žinias (OECD, 2019). Kai besimokantieji susitapatina su veikėjais ar dilemomis, jie įsitraukia giliau – tiek emociškai, tiek pažintiniu požiūriu.

Kompetencijomis grindžiamame švietime tekstai turėtų remti ne tik žinių įgijimą, bet ir **įgūdžių bei požiūrių** ugdymą. **„GreenComp“ sistema** pabrėžia tokias kompetencijas kaip

sisteminis mąstymas, kritinis mąstymas ir veiklumas. Pasakojimai, kuriuose yra „ “ dilemų, įvairių perspektyvų ir atvirų situacijų, suteikia galimybių jas ugdyti per refleksiją ir dialogą. Naratyvinė pedagogika dar labiau remia šį požiūrį. **Jerome Bruner** pabrėžia, kad žmonės pasaulį suvokia per pasakojimus, o **Jack Mezirow** akcentuoja kritinės refleksijos vaidmenį transformaciniame mokymesi. Pasakojimais pagrįstos dilemos yra ypač veiksmingos skatinant tokią refleksiją.

Tvarumo ugdyme sudėtingos temos, tokios kaip klimato kaita ar socialinis teisingumas, reikalauja medžiagos, atspindinčios **realaus pasaulio sudėtingumą**. **UNESCO (2020)** pabrėžia, kaip svarbu suteikti mokiniams galimybę susidoroti su neapibrėžtumu ir tarpusavyje susijusiomis sistemomis. Nuotykių knygos gali pavaizduoti šią dinamiką, pateikdamos pasekmes, kompromisus ir ilgalaikį poveikį.

Kruopštus atrinkimas taip pat užtikrina **įtrauktį ir prieinamumą**. Medžiaga turėtų atspindėti įvairias perspektyvas, vengti stereotipų ir būti pritaikoma skirtingiems mokymosi poreikiams (Europos specialiųjų poreikių ir įtraukiojo švietimo agentūra).

Galiausiai svarbi ir pasakojimo struktūra. Istorijos su **lūžio taškais, sprendimais ir pasekmėmis** suteikia natūralius diskusijų taškus ir atitinka **Kolbo patirtinio mokymosi ciklą** (patirtis, refleksija, pritaikymas).

Apibendrinant, gerai parinktos nuotykių knygos:

- didina įsitraukimą ir motyvaciją (OECD, 2019)
- Remia kompetencijų ugdymą (GreenComp)
- skatina kritinį mąstymą ir refleksiją (Bruner; Mezirow)
- atspindi realaus pasaulio sudėtingumą (UNESCO, 2020)
- skatina įtrauktį ir prieinamumą

Todėl pedagogų vaidmuo atrenkant ir pritaikant medžiagą yra esminis siekiant užtikrinti prasmingą ir transformuojantį mokymąsi.

1.1 Nuotykių knygų atrankos kriterijai

Siekiant maksimaliai padidinti edukacinę vertę, nuotykių knygos turėtų:

būti pritaikytos mokinių lygiui

Turinys ir sudėtingumas turėtų atitikti mokinių pažintinį ir emocinį išsivystymą. Per daug sudėtinga medžiaga atbaido nuo dalyvavimo, o pernelyg paprasti tekstai riboja kritinį mąstymą.

apimti prasmingas dilemas ir sprendimus

Istorijose turėtų būti pateikiamos sudėtingos situacijos, susijusios su prieštaringomis

vertybėmis ar neaiškiais rezultatais. Tai sudaro galimybes analizuoti, mąstyti etiškai ir diskutuoti.

Nagrinėti tvarumo temas

Aplinkos, socialiniai ir ekonominiai aspektai turėtų būti integruoti į pasakojimą, padėdami mokiniams susieti istorijas su realaus pasaulio problemomis.

Atspindėkite įvairovę ir įvairias perspektyvas

Įtraukiantis vaizdavimas skatina empatiją, tarpkultūrinį supratimą ir kritinį mąstymą, tuo pačiu išvengiant vienmatės pasakojimo perspektyvos.

Skatinti įsitraukimą ir diskusijas

Įtraukiančios siužeto linijos, artimi skaitytojui personažai ir atviros pabaigos situacijos skatina smalsumą bei remia dialogą ir bendradarbiavimu pagrįstą mokymąsi.

1.2 Nuotykių knygų rūšys

Šią metodiką gali remti įvairūs formatai, jei jie atitinka aukščiau nurodytus kriterijus:

- **Klasikinė nuotykių literatūra**
  Naudinga, kai kritiškai įvertinama konteksto atžvilgiu, ypač atsižvelgiant į istorines perspektyvas ir vaizdavimą.
- **Šiuolaikinė klimato fantastika ir socialiniai pasakojimai**
  Ypač aktualūs tvarumo ugdymui, nes siužetai susiejami su dabartiniais pasauliniais iššūkiais.
- **Interaktyvūs ir pasirinkimais pagrįsti pasakojimai**
  Suteikia mokiniams galimybę daryti įtaką rezultatams, skatina sprendimų priėmimą, iniciatyvumą ir sisteminį mąstymą.
- **Trumpieji pasakojimai ir adaptuoti tekstai**
  Tinka įvairiems raštingumo lygiams ar ribotam laikui, išlaikant pagrindines temas.
- **Daugiakryptis ir skaitmeninis pasakojimas**
  Derina tekstą, vaizdus ir garso įrašus, siekiant padidinti įsitraukimą ir prisitaikyti prie skirtingų mokymosi stilių.

1.3 Mokytojo vaidmuo

Taikant šią metodiką, pedagogai veikia kaip **mokymosi palengvintojai**, o ne žinių perteikėjai. Jų vaidmuo yra esminis, siekiant paversti skaitymą prasminga, kompetencijas ugdančia patirtimi.

Mokytojai sukuria palankią aplinką, kurioje besimokantieji tyrinėja, užduoda klausimus ir formuoja supratimą. Jie veda diskusijas, pritaiko medžiagą ir užtikrina įtraukų dalyvavimą. Jie taip pat padeda besimokantiesiems susieti pasakojimus su **realaus pasaulio tvarumo iššūkiais**, taip remdami įžvalgų perkėlimą į praktinius kontekstus.

Pagrindinės pareigos apima:

- **Aiškinimo ir diskusijų vedimą**
  Atvirų klausimų naudojimą, siekiant ištirti požiūrius, sprendimus ir pasekmes
- **Skatinti kritišką refleksiją**
  Mokinių rėmimą nagrinėjant vertybes, prielaidas ir etines dilemas
- **Ryšio su realaus pasaulio problemomis užmezgimas**
  Naratyvinio turinio susiejimas su socialiniais, aplinkosaugos ir ekonominiais iššūkiais
- **Įtraukties ir dalyvavimo užtikrinimas**
  Medžiagos ir veiklos pritaikymas įvairiems poreikiams
- **Veiklumo ir įsitraukimo skatinimas**
  Mokinių skatinimas prisiimti atsakomybę ir pritaikyti įžvalgas savo veiksmuose

2 skyrius: Pedagoginės strategijos ir metodai

2.1 Įsitraukimas prieš skaitymą

Veiklos prieš skaitymą parengia besimokančiuosius prasmingam įsitraukimui į pasakojimą, aktyvuodamos ankstesnes žinias, skatindamos smalsumą ir sukuriant tikslingą mokymosi kontekstą. Šis etapas yra būtinas siekiant susieti besimokančiųjų turimas patirtis su nauja medžiaga, kad pasakojimas taptų prieinamesnis, aktualus ir įtraukiantis.

Veiksmingos priešskaitymo strategijos taip pat remia kompetencijomis grindžiamą mokymąsi, skatindamos besimokančiuosius numatyti, užduoti klausimus ir susieti idėjas dar prieš susipažįstant su tekstu. Iš anksto pristatydami pagrindines temas ir sąvokas, pedagogai gali nukreipti besimokančiuosius vertinti pasakojimą kritiškai ir refleksyviai, taip padidindami tiek supratimą, tiek dalyvavimą.

Veiklos prieš skaitymą yra ypač svarbios nagrinėjant sudėtingas temas, pavyzdžiui, tvarumą, nes jos padeda mokiniams suvokti pasakojimo aktualumą realių pasaulio problemų atžvilgiu ir paruošia juos susidurti su neapibrėžtumu, dilemomis ir įvairiais požiūriais.

Pavyzdžiai:

- **Siužeto spėjimas remiantis pavadinimu ar paveikslėliais**
  Mokiniai daro prielaidas apie siužetą, aplinką ar veikėjus, o tai skatina smalsumą ir žadina vaizduotę.
- **Pagrindinių temų aptarimas (pvz., rizika, atsakomybė, lyderystė)**
  Pagrindinių sąvokų pristatymas padeda mokiniams sukurti sąvokų sistemą, kuri padeda giliau suprasti tekstą skaitymo metu.
- **Idėjų generavimas apie susijusias realaus pasaulio problemas**
  Istorijos susiejimas su dabartiniais įvykiais ar asmenine patirtimi padidina jos aktualumą ir parengia mokinius pritaikyti įgytas žinias už pasakojimo ribų.

2.2 Vadovaujamas skaitymas ir tyrinėjimas

Skaitymo metu mokiniai aktyviai ir prasmingai įsitraukia į tekstą, pereidami nuo pasyvaus skaitymo prie interpretacijos, analizės ir dialogo. Šis etapas skatina gilesnį supratimą ir ragina mokinius tyrinėti pasakojimą iš įvairių perspektyvų.

Metodai:

- **Pasakojimo suskirstymas į struktūrizuotas dalis**
  Tekstas suskirstomas į lengvai įsisavinamas dalis, siekiant palengvinti dėmesio sutelkimą, skaitymo tempą ir apmąstymus. Kiekviena dalis gali būti naudojama kaip atskaitos taškas diskusijoms, prognozėms ir paaiškinimams.
- **Veikėjų, konfliktų ir sprendimų priėmimo procesų analizė**
  Mokiniai nagrinėja veikėjų motyvaciją, santykius ir raidą, taip pat pagrindinius konfliktus ir svarbiausius sprendimų priėmimo momentus. Tai skatina kritinį mąstymą, etinį samprotavimą ir pasekmių supratimą.
- **Grupinių diskusijų ir bendradarbiavimo metodų naudojimas**
  Dirbdami poromis, mažose grupėse ar visos klasės diskusijose mokiniai dalijasi interpretacijomis, kvestionuoja požiūrius ir kartu kuria prasmę. Bendradarbiavimo metodai stiprina bendravimo įgūdžius ir skatina aktyvų dalyvavimą.

- **Pagrindinių klausimų ir prognozių formulavimas**
  Mokytojai gali skatinti mokinių įsitraukimą, užduodami atvirus klausimus ir ragindami mokinius numatyti rezultatus, taip padėdami jiems aktyviai įsitraukti į pasakojimą.
- **Pasakojimo elementų susiejimas su realaus pasaulio kontekstais**
  Mokiniai skatinami susieti pasakojimo situacijas, dilemas ir temas su realaus gyvenimo problemomis, ypač tvarumo ir socialinės atsakomybės kontekste.

Daugiau informacijos rasite 7-ajame vadove ir pagalbinėje pedagoginėje medžiagoje Nr. 2 – „Įrankiai nuotykių knygų pritaikymui skirtingose švietimo aplinkose“.

2.3 Giluminio mokymosi veiklos

Šios veiklos paverčia skaitymą aktyviu, patirtiniu mokymusi, įtraukiant mokinius į analizę, pritaikymą ir kūrybinį tyrinėjimą. Jos skatina kritinio mąstymo, bendradarbiavimo ir gebėjimo pritaikyti žinias naujose situacijose ugdymą.

a) Etinės diskusijos

Mokiniai kritiškai vertina pasakojime pateiktus veikėjų sprendimus, dilemas ir pasekmes. Per struktūrizuotas diskusijas ar debatus jie pagrindžia savo požiūrį, svarsto alternatyvias perspektyvas ir užsiima etiniu mąstymu. Šis procesas stiprina argumentavimo įgūdžius, empatiją ir gebėjimą orientuotis sudėtingose vertybinėse problemose.

b) Problemų sprendimo simuliacijos

Mokiniai aktyviai įsitraukia į pasakojimą, atkurdami pagrindinius scenarijus ar iššūkius iš istorijos. Dirbdami individualiai arba grupėse, jie analizuoja situacijas, nustato galimus sprendimus ir prognozuoja galimus rezultatus. Šios simuliacijos skatina sisteminį mąstymą, sprendimų priėmimą ir žinių pritaikymą realistiškuose kontekstuose.

c) Kūrybinė raiška

Kūrybinės veiklos leidžia mokiniams naujai interpretuoti ir išplėsti pasakojimą, skatindamos vaizduotę ir gilesnį emocinį įsitraukimą.

Pavyzdžiai:

- **Alternatyvių pabaigų rašymas ar kūrimas**. Mokiniai nagrinėja „kas būtų, jei“ scenarijus, keisdami pagrindinius sprendimus ir analizuodami, kaip galėtų skirtis rezultatai.

- **Vizualinio ar skaitmeninio turinio kūrimas.** Tai gali būti plakatai, vaizdo įrašai, socialinių tinklų kampanijos ar skaitmeniniai pasakojimo formatai, atspindintys pagrindines istorijos temas ar žinutes.
- **Pasakojimas iš skirtingų perspektyvų.** Mokiniai perpasakoja įvykius iš skirtingų veikėjų ar suinteresuotųjų šalių požiūrio, taip skatindami empatiją, gebėjimą įsijausti į kito požiūrį ir kritišką refleksiją.

Siūlomos priemonės apima etinių sprendimų gaires, vaidmenų žaidimų simuliacijas, „žaliojo plovimo“ analizę, kūrybinį pasakojimą ir kampanijų ar veiksmų projektų kūrimą, kurie gali padėti pritaikyti įgytas žinias realiame gyvenime.

2.4 Refleksija, vertinimas ir kompetencijų perkėlimas

Refleksija ir vertinimas yra neatskiriama mokymosi proceso dalis, leidžianti besimokantiesiems įtvirtinti žinias, įvertinti savo pažangą ir pritaikyti kompetencijas realiame gyvenime. Šiame etape refleksyvi praktika derinama su formuojamojo ir suminio vertinimo metodais, o ją dar labiau sustiprina „Green Saga“ savęs vertinimo ir aktyvinimo moduliai, kurie stiprina besimokančiųjų iniciatyvumą ir struktūruotą refleksiją, taip pat padeda pritaikyti įgytas žinias realiame gyvenime ir stiprina besimokančiųjų iniciatyvumą.

Metodai:

- **Formuojamasis vertinimas** (nuolatinis, palaikomasis)
  Apima stebėjimą, grįžtamąjį ryšį ir refleksijos dienoraščius, kurie skatina savimonę ir nuolatinį tobulėjimą.
- **Sumatyvinis vertinimas** (rezultatų pagrįstas)
  Apima projektus, pristatymus ir darbų rinkinius, kurie parodo kompetencijų ugdymą ir pritaikymą.
- **Refleksijos veiklos**
  Pavyzdžiui, individualią refleksiją, grupines diskusijas ir savęs vertinimą, kurie padeda nukreipti refleksiją ir veiksmų planavimą.

Pavyzdiniai pagrindiniai klausimai:

- Ko mes išmokome?
- Kaip tai susiję su realiu gyvenimu?
- Kokių veiksmų galime imtis?

2.5 Pavyzdinė sesijos struktūra

Siekiant palengvinti praktinį įgyvendinimą, toliau pateikta pavyzdinė užsiėmimo struktūra iliustruoja, kaip pedagoginį požiūrį galima paversti nuoseklia mokymosi seka. Ši schema atspindi pagrindinius metodikos etapus – nuo pradinio įsitraukimo ir vadovaujamo tyrinėjimo iki bendradarbiaujamojo mokymosi ir refleksijos – ir gali būti pritaikyta prie skirtingų kontekstų, trukmės ir besimokančiųjų poreikių.

1 lentelė. Pavyzdinė užsiėmimo struktūra

Veikla	**Trukmė**	**Komentarai**
Kontekstinis įvadinis apibūdinimas ir paskatinantis klausimas / vizualios istorijos pristatymas	15 minučių	
Vadovaujamas / bendras skaitymas	20–25 minutės	
Įtraukiantis grupinis projektas – dirbtuvės (įskaitant tapatybės ir atsakomybės pratimą bei veiksmų planavimą)	30–45 minutės	
Rezultatų pristatymas	15 minučių	
Asmeninė ir grupinė refleksija	15 minučių	

Išsamesnius užsiėmimų planus galima rasti pagalbinėje pedagoginėje medžiagoje Nr. 2 – „Priemonės, padedančios pritaikyti nuotykių knygas skirtingoms mokymosi aplinkoms“ ir pagalbinėje pedagoginėje medžiagoje Nr. 3 – „Medžiagos prieinamumo užtikrinimas mokiniams, turintiems specifinių mokymosi sunkumų (SLD)“.

3. Tarpdalykinė integracija

Nuotykių pagrįstas mokymasis remia tarpdisciplininį ugdymą, kurdamas prasmingus ryšius tarp skirtingų dalykų sričių ir realaus pasaulio kontekstų. Naudodami pasakojimu grindžiamus metodus, mokiniai gilinasi į sudėtingas temas, kurios natūraliai peržengia vienos disciplinos ribas, skatindamos integruotą supratimą ir perkeliamųjų kompetencijų ugdymą.

Susiejant turinį tarp skirtingų dalykų, šis metodas didina aktualumą, stiprina įsitraukimą ir skatina holistinį mokymąsi. Jis leidžia mokiniams įžvelgti žinių tarpusavio sąsajas ir geriau suprasti, kaip skirtingos sritys prisideda prie realių gyvenimo iššūkių sprendimo, ypač tvarumo kontekste.

Pavyzdžiai:

- **Kalba (raštingumas ir bendravimas)**
  Skaitymo supratimo, rašymo įgūdžių ir žodinio bendravimo ugdymas per diskusijas, interpretaciją ir kūrybinę raišką.

- **Gamtos mokslai (aplinkos ir gamtos sistemos)**
  Ekologinių procesų, klimato kaitos ir su tvarumu susijusių temų, pateiktų pasakojimo kontekste, tyrinėjimas.
- **Socialiniai mokslai (etika ir pilietiškumas)**
  Istorijoje atsispindinčių etinių dilemų, socialinės atsakomybės, kultūrinių perspektyvų ir pasaulinių iššūkių analizė.
- **Žiniasklaidos raštingumas (kritinė informacijos analizė)**
  Vertinamas skaitmeninis turinys, atpažįstama dezinformacija ar „žaliasis plovimas“ bei suvokiamas žiniasklaidos vaidmuo formuojant suvokimą ir elgesį.

  Šis integruotas požiūris ne tik praturtina dalykinį mokymąsi, bet ir remia tokių pagrindinių kompetencijų kaip kritinis mąstymas, sisteminis mąstymas, bendradarbiavimas ir atsakingas sprendimų priėmimas ugdymą.

4. Taikymas jaunimo darbe

Neformaliojo švietimo aplinkoje nuotykių knygos suteikia lanksčią ir įtraukiančią sistemą, padedančią kurti prasmingas mokymosi patirtis. Jų pasakojamasis pobūdis skatina atvirą dialogą, emocinį įsitraukimą ir aktyvų dalyvavimą, todėl jos ypač veiksmingos dirbant su jaunimu.

Sukurdami saugią ir įtraukią aplinką, užsiėmimų vedėjai gali skatinti jaunuolius tyrinėti idėjas, reikšti nuomones ir apmąstyti sudėtingus klausimus, nebijant būti teisiamiems. Šis požiūris skatina pasitikėjimą, bendradarbiavimą ir priklausymo jausmą, kurie yra būtini veiksmingam mokymuisi ir asmeniniam tobulėjimui.

Nuotykių veikla jaunimo darbe taip pat prisideda prie pagrindinių kompetencijų, tokių kaip lyderystė, komandinis darbas, bendravimas ir kritinis mąstymas, ugdymo. Per siužetinius scenarijus jaunuoliai gali struktūruotu ir palaikančiu būdu susidurti su realaus gyvenimo iššūkiais, įskaitant su tvarumu susijusius klausimus ir emocines temas, pavyzdžiui, nerimą dėl klimato pokyčių.

Nuotykių knygos jaunimo darbe gali:

- **Sukurti saugias erdves dialogui**
  Skatinti atviras ir pagarbias diskusijas, kuriose vertinami įvairūs požiūriai.
- **Skatinti dalyvavimą ir įsitraukimą**
  Motyvuoti jaunimą aktyviai prisidėti, dalytis idėjomis ir prisiimti atsakomybę už mokymosi procesą.

- **Remti lyderystę ir komandinį darbą**
  Suteikti galimybes bendradarbiauti, prisiimti vaidmenis ir kolektyviai priimti sprendimus.
- **Sudaryti sąlygas gilintis į sudėtingas temas**
  Leisti jauniems žmonėms prasmingai gilintis į daugialypes temas, pavyzdžiui, tvarumą, socialinę atsakomybę ir nerimą dėl klimato pokyčių.

Veiklos pavyzdžiai:

- **Vaidmenų žaidimai**. Mokiniai prisiima įvairius pasakojime minimus vaidmenis ar suinteresuotųjų šalių vaidmenis, tyrinėdami perspektyvas ir praktikuodamiesi priimti sprendimus.
- **Grupinės diskusijos**. Moderuojami pokalbiai, kurie gilina supratimą, skatina apmąstymus ir ugdo bendravimo įgūdžius.
- **Bendruomenės veiksmų planavimas**. Mokiniai, įkvėpti pasakojimo, kuria ir siūlo praktinius veiksmus ar iniciatyvas, taip skatindami savarankiškumą ir pritaikymą realiame gyvenime.

5. Įtrauktis ir diferencijavimas

Pagrindinės strategijos apima daugialypį mokymąsi (vizualų, žodinį, rašytinį), lanksčias užduotis ir rezultatus, palaipsniui sudėtingėjančias instrukcijas bei bendradarbiavimą su bendraamžiais.

Išsamius metodus rasite pagalbinėje pedagoginėje medžiagoje Nr. 3 – „Medžiagos prieinamumo užtikrinimas mokiniams, turintiems specifinių mokymosi sunkumų (SLD)“.

6. Įgyvendinimo sistema

Šiame skyriuje pateikiama struktūrizuota apžvalga, kaip pedagoginę metodiką galima taikyti praktikoje formaliojo ir neformaliojo mokymosi kontekstuose. Tai nėra griežta seka, o lankstus ir kartotinis procesas, kurį galima pritaikyti skirtingoms mokinių grupėms, aplinkybėms ir mokymo tikslams.

Šis metodas sujungia pagrindinius pedagoginius etapus – nuo pradinio įsitraukimo ir vadovaujamo tyrinėjimo iki giluminio mokymosi veiklos, refleksijos, vertinimo ir kompetencijų perkėlimo – į nuoseklų mokymosi ciklą.

Mokytojai raginami naudoti šią metodiką kaip gairę, siekdami:

- pasirinkti ir pritaikyti tinkamą pasakojimo medžiagą, suderintą su mokymosi tikslais ir besimokančiųjų poreikiais;
- kurti į besimokantįjį orientuotas ir dalyvaujamąsias mokymosi patirtis;
- skatinti kritinį mąstymą, dialogą ir refleksiją;
- remti mokymosi žinių perkėlimą į realaus gyvenimo kontekstus;

Praktikoje šis procesas paprastai vyksta nuo įsitraukimo iki refleksijos, tačiau išlieka lankstus ir nelinijinis.

Šis integruotas požiūris užtikrina metodologinį nuoseklumą, tuo pačiu leidžia lanksčiai jį įgyvendinti, todėl pedagogai ir jaunimo darbuotojai gali veiksmingai reaguoti į įvairias situacijas ir besimokančiųjų poreikius. Daugiau informacijos rasite pagalbinėje pedagoginėje medžiagoje Nr. 2 „Įrankiai, padedantys pritaikyti nuotykių knygas skirtingoms mokymosi aplinkoms“.

7. Poveikis ir pridėtinė vertė

Šios metodikos įgyvendinimas prisideda prie prasmingų ir ilgalaikių mokymosi rezultatų, derindamas pasakojimo įtraukimą su aktyviais, kompetencijomis grindžiamais mokymosi metodais.

Ji padeda:

- **Didesnį besimokančiųjų įsitraukimą** per interaktyvias ir pasakojimu grindžiamas mokymosi patirtis
- **Tarpdisciplininių kompetencijų**, įskaitant kritinį mąstymą, bendradarbiavimą, etinį mąstymą ir refleksiją, **ugdymą**
- **Mokymosi ir realaus pasaulio iššūkių sąsają**, ypač tvarumo ir aktyvaus pilietiškumo kontekste
- **Mokinių savarankiškumo stiprinimą**, leidžiantį mokiniams reflektuoti, priimti pagrįstus sprendimus ir imtis atsakingų veiksmų

Integruodamas kognityvinius, emocinius ir socialinius mokymosi aspektus, šis požiūris paverčia mokymąsi aktyviu ir prasmingu procesu, kuris remia tiek asmeninį tobulėjimą, tiek visuomeninį sąmoningumą.

8. Perkėlimas į kitą aplinką ir tvarumas

Siūlomas pedagoginis požiūris yra pritaikomas, išplėtimas ir tvarus įvairiuose švietimo ir jaunimo darbo kontekstuose. Jis:

- **Pritaikomas įvairiems dalykams ir kontekstams**. Metodika gali būti taikoma skirtingose teminėse srityse, ypač tose, kuriose nagrinėjami sudėtingi, realaus pasaulio klausimai, tokie kaip tvarumas, etika ir socialinė atsakomybė.
- **Tinkamas formaliojo ir neformaliojo švietimo srityse**. Jį galima įgyvendinti mokyklose, mokymo aplinkose ir jaunimo darbo aplinkose, remiant tiek struktūrizuotas mokymo programas, tiek lanksčias mokymosi formas.
- **Pritaikoma skirtingoms besimokančiųjų grupėms**. Šis metodas gali būti pritaikytas įvairioms amžiaus grupėms, mokymosi lygiams ir poreikiams, įskaitant įtraukiančias ir diferencijuotas mokymosi aplinkas.

Derindamas pasakojimo elementus su kompetencijomis grindžiamu mokymusi ir pagalbinėmis priemonėmis, šis metodas leidžia ilgalaikę integraciją į švietimo praktiką ir prisideda prie tvaraus mokymosi modelio kūrimo.

9. Šaltiniai ir literatūra

Bruner, J. (1990). *„Acts of meaning*“. Harvard University Press.

Europos Komisija. (2022). *„GreenComp: Europos tvarumo kompetencijų sistema*“. Europos Sąjungos leidinių biuras.

Europos specialiųjų poreikių ir įtraukiojo švietimo agentūra. (2018). *Įtraukiojo švietimo rėmimas: įtraukiojo švietimo sistemos*. https://www.european-agency.org

Kolb, D. A. (1984). *„Patirtinis mokymasis: patirtis kaip mokymosi ir tobulėjimo šaltinis*“. Prentice-Hall.

Mezirow, J. (1991). *Suaugusiųjų mokymosi transformaciniai aspektai*. „Jossey-Bass“.

EBPO. (2019). *PISA 2018 rezultatai (I tomas): Ką mokiniai žino ir moka*. EBPO leidykla. https://doi.org/10.1787/5f07c754-en

UNESCO. (2020). *Švietimas tvariai plėtrai: veiksmų planas*. UNESCO. https://unesdoc.unesco.org

1 PRIEDAS

Nuo klasės iki bendruomenės: jaunimo įgalinimas tapti aplinkosaugos piliečiais. Gerosios praktikos pavyzdys iš Kipro

Mokymosi programa **„Aktyvūs piliečiai“** yra puikus pavyzdys, kaip pedagoginiai metodai gali aktyviai įtraukti vyresniųjų klasių mokinius į aplinkosaugos pilietiškumą sprendžiant realaus pasaulio problemas. Projektas, įgyvendintas per keturis mėnesius biologijos pamokose, buvo sutelktas į **vietinį aplinkosaugos konfliktą** – kazino kurorto statybą šalia saugomos pelkės. Šis vietos kontekstas paskatino mokinius prisiimti atsakomybę už šią problemą ir veikti kaip informuoti piliečiai.

Mokymosi procesas vyko pagal struktūruotą pedagoginę seką, pagrįstą „Švietimo aplinkosaugos pilietiškumui“ modeliu. Jis prasidėjo **tyrimo** etapu, kurio metu mokiniai rinko mokslinius duomenis, vykdė ekskursijas į vietą, analizavo poveikį aplinkai ir nagrinėjo suinteresuotųjų šalių požiūrį bei pagrindines priežastis, pavyzdžiui, politikos spragas ir ekonominį spaudimą. Šis įrodymais pagrįstas etapas padėjo pagrindą informuotam sprendimų priėmimui.

Vėliau mokiniai perėjo prie **veiksmų planavimo**, suinteresuotųjų šalių konfliktų žemėlapių sudarymo ir alternatyvių sprendimų aptarimo. Svarstydami konkuruojančius interesus (vystytojų, aplinkosauginininkų, bendruomenės), jie įgijo gilesnį supratimą apie aplinkosaugos klausimų sudėtingumą.

Pilietinio dalyvavimo etape mokiniai žinias pavertė veiksmais. Jie bendradarbiavo su ekspertais ir organizacijomis, dalijosi savo pasiūlymais ir organizavo informavimo kampanijas savo bendruomenėje. Jų darbas peržengė klasės ribas – jie **užmezgė ryšius ir dalijosi informacija**, įskaitant pristatymus nacionalinėje konferencijoje bei bendradarbiavimą su bendraamžiais, mokytojais ir suinteresuotosiomis šalimis.

Siekiant užtikrinti tęstinumą, mokiniai prisidėjo prie **pokyčių įtvirtinimo**, pavyzdžiui, dalyvaudami vietos radijo laidoje, skirtoje sąmoningumui didinti. Galiausiai, remdamiesi **vertinimu ir refleksija**, jie įvertino savo veiksmų veiksmingumą ir išnagrinėjo, kaip keitėsi jų kompetencijos ir požiūriai.

Ši intervencija išsiskiria **patirtine, mokinių iniciatyva grindžiama pedagogika**, kai mokymasis įsišaknijęs autentiškuose kontekstuose ir veda prie prasmingo pilietinio aktyvumo. Integruodama mokslinį tyrimą su socialine veikla, ji skatina kritinio mąstymo, bendradarbiavimo ir atsakomybės jausmo ugdymą – pagrindinius aplinkosauginio pilietiškumo elementus.

Šaltinis: Knippels, M.-C., Romero Ariza, M., Boeve-de Pauw, J., Gericke, N., Paraskeva-Hadjichambis, D., Telesiene, A., Christodoulou, A., & Hadjichambis, A. Ch. (2021). *Geri pavyzdžiai ir geriausia švietimo praktika, skatinanti aplinkai palankų požiūrį, elgesį ir vertybes*. Europos aplinkosauginio pilietiškumo tinklas (ENEC).

2 PRIEDAS

Pasakojimo galia: mokinių įtraukimas į aplinkosaugos veiklą

Ši medžiaga skirta pasakojimui kaip pedagoginiam metodui aplinkosaugos švietime, pabrėžiant, kaip pasakojimai gali įtraukti besimokančiuosius emociškai ir intelektualiai, tuo pačiu skatindami aplinkosaugos sąmoningumą ir veiksmus. Vietoj to, kad remtųsi vien faktiniu mokymu, šis metodas pasakojimą pateikia kaip galingą įrankį, padedantį susieti besimokančiuosius su aplinkosaugos klausimais per prasmę, empatiją ir asmeninį ryšį.

Pedagoginis procesas prasideda **tyrinėjimu ir klausinėjimu**, kai mokiniai nagrinėja aplinkosaugos temas ir renka informaciją, kuri sudaro jų pasakojimų pagrindą. Mokiniai skatinami atpažinti realaus pasaulio problemas, perspektyvas ir patirtis, dažnai remdamiesi savo vietos kontekstu. Šis etapas ugdo supratimą ir tuo pačiu ruošia mokinius perteikti sudėtingas idėjas suprantamu būdu.

Vėliau mokiniai pereina prie **pasakojimų kūrimo**, kur žinias paverčia pasakojimais. Tai apima veikėjų, aplinkos ir siužetų kūrimą, atspindinčių aplinkosaugos iššūkius ir galimus sprendimus. Per šį kūrybinį procesą mokiniai interpretuoja mokslinę ir socialinę informaciją, padarydami ją artimesnę ir prasmingesnę.

Kitas etapas apima **dalijimąsi ir bendravimą**, kurio metu mokiniai pristato savo istorijas bendraamžiams ar platesnei auditorijai. Tai gali vykti įvairiomis formomis, pavyzdžiui, žodiniu pasakojimu, skaitmeninėmis priemonėmis ar rašytiniais pasakojimais. Dalijimasis istorijomis ne tik stiprina bendravimo įgūdžius, bet ir skatina dialogą, refleksiją bei bendrą aplinkos problemų supratimą.

Galiausiai šis metodas skatina **apmąstymus ir veiksmus**, ragindamas besimokančiuosius apmąstyti, kaip pasakojimai veikia jų pačių ir kitų požiūrį bei elgesį. Susiedami pasakojimus su realiais veiksmais, mokiniai yra motyvuojami save laikyti aplinkos pokyčių dalyviais.

Ši pedagoginė perspektyva yra ypač veiksminga, nes ji derina **kognityvinį mokymąsi su emociniu įsitraukimu**, todėl aplinkosaugos švietimas tampa dar įtakingesnis. Pasakojimas skatina kūrybiškumą, kritinį mąstymą ir empatiją, o taip pat įgalina besimokančiuosius prasmingai bendrauti ir imtis veiksmų aplinkosaugos klausimais.

Šaltinis: *Ron Tooth ir Peter Renshaw. „Pasakojimo gijos“ pedagogika aplinkosaugos švietimui. Pullenvale, Australija.*

3 PRIEDAS

Nuo problemų iki pasakojimų: mokinių įtraukimas į tvarumo veiklą per veiksmus ir kūrybiškumą

Šiame pavyzdyje pristatomas mišrus pedagoginis metodas, jungiantis **problemų ir projektų pagrįstą mokymąsi (PBL)** su **pasakojimais**, siekiant ugdyti vidurinių mokyklų mokinių sąmoningumą tvarumo klausimais. Šis metodas, įgyvendinamas kaip struktūruotas seminaras, mokinius pastato į mokymosi centrą, įtraukdamas juos į realių problemų sprendimą, o vėliau sustiprindamas jų supratimą per kūrybinį pasakojimo darbą.

Procesas prasideda **PBL etapu**, kurio metu mokiniai grupėse dirba su tvarumo temomis, susijusiomis su Tvaraus vystymosi tikslais. Jie nustato vietines problemas, analizuoja jų priežastis ir ieško sprendimų, atsižvelgdami į aplinkos, socialinius ir ekonominius aspektus. Veiklos apima bendruomenės problemų žemėlapių sudarymą, įgyvendinamumo aptarimą ir **prototipų**, pavyzdžiui, modelių, eskizų ar praktinių sprendimų (pvz., vandens filtrų ar perdirbimo idėjų), kūrimą. Šis etapas yra labai struktūrizuotas, o pakartotinis pažangos siekimas, bendradarbiavimas su bendraamžiais ir nuolatinė mokytojų grįžtamoji informacija padeda ugdyti sisteminį mąstymą ir problemų sprendimo įgūdžius.

Vėliau mokiniai pereina į **pasakojimo etapą**, kurio metu savo projektus paverčia pasakojimais. Remdamiesi jau iškeltomis problemomis ir sugalvotais sprendimais, jie kuria scenarijus, pasakojimo planus ir trumpus vaizdo įrašus, kuriais perteikia savo idėjas. Šis etapas skatina mokinius dar kartą apmąstyti sąvokas, susisteminti savo žinias ir kūrybiškai jas išreikšti. Savo istorijų pristatymas bendraamžiams dar labiau skatina diskusijas, refleksiją ir bendrą supratimą.

Pedagoginis šio metodo privalumas glūdi **dviejų metodų tarpusavio papildomume**. PBL veiksmingai remia žinių formavimą, kritinį mąstymą ir pilietinį sąmoningumą, o pasakojimų kūrimas stiprina **įsitraukimą, kūrybiškumą ir bendravimo įgūdžius**. Nors pasakojimų kūrimas žymiai nepadidina konceptualių žinių, jis sustiprina mokinių ryšį su tema ir išplečia dalyvavimą, ypač tarp mažiau aktyvių mokinių.

Apskritai šis kombinuotas metodas sukuria **dinamišką ir holistinę mokymosi patirtį**, kurioje mokiniai ne tik supranta tvarumo klausimus, bet ir mokosi apie juos bendrauti bei imtis veiksmų. Jis pabrėžia įvairių aktyvių metodikų integravimo vertę sprendžiant sudėtingas temas ir ugdant įvairias kompetencijas, reikalingas atsakingam pilietiškumui.

Šaltinis: Hamedi d'Escoffier, A., de Oliveira Santiago, J., & d'Escoffier, L. N. *„Šviečiančios istorijos: problemų ir projektų pagrįstas mokymasis bei pasakojimas didinant sąmoningumą tvarumo klausimais*". „Revista Electrónica de Enseñanza de las Ciencias".

Bendrai finansuoja Europos Sąjunga

Bendrai finansuojama Europos Sąjungos lėšomis. Tačiau išreiškiamas požiūris ar nuomonė yra tik autoriaus (-ių) ir tai nebūtinai atspindi Europos Sąjungos ar Jaunimo reikalų agentūros požiūrį ar nuomonę. Nei Europos Sąjunga, nei dotaciją teikianti institucija negali būti laikoma už juos atsakinga.

Projekto numeris: 2024-2-LT02-KA220-YOU-000293123

Visas turinys yra pagal licenciją CC BY-NC-SA 4.0